

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ואתחנן

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק יט

(תרגום הפשי)

יוצא לאור על ידי

„מכון לוי יצחק“

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה

שנת המאה לגאולת כ"ק אדמו"ר (מוהרי"צ) נ"ע

לזכות
התגלותו של הרבי מלך המשיח

*

נתרם ע"י

הרוצה בעילום שמו

לאריכות ימים ושנים טובות עד ביאת גואל צדק
ומתוך בריאות הנכונה ולשנת ברכה והצלחה בגו"ר

הי' שותף בהפצת עניני "משיח וגאולה"!!!
להקדשות ולפרטים נוספים:
טל.: 753-6844 (718) או 934-7095 (323)
אימייל: info@torah4blind.org

Be A Partner
In Spreading *Inyonei Moshiach U'geulah*!!!
To Dedicate This Publication
In Honor Of Your Family Or A Loved One
For More Info. Call:
(718) 753-6844 or (323) 934-7095
or email: info@torah4blind.org

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to:

<http://www.torah4blind.org>

TO DEDICATE AN ISSUE IN HONOR OF A LOVED ONE, CALL (323) 934-7095

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>

השלימות בכל הקוין¹⁷.

(משיחות ש"פ ואתחנן, שבת נחמו, ט"ז מנחם-אב תש"א)

17) ועד"ז בנוגע ל"סור מרע" – כהמשך המשנה "ואין אתה בא לידי עבירה" – "ואין אתה בא" דייקא, בדרך ממילא, ללא צורך להתעסק בשלילת הרע, ואפילו לא "לידי עבירה", שגם דברים שיכולים להביא לידי עבירה (כמו תאוות היתר) נעשים מושללים בדרך ממילא, מצד ההסתכלות בעניני הגאולה, מעין ודוגמת המעמד ומצב דימות המשיח, כפס"ד הרמב"ם (בסיום וחותרם ספרו "משנה תורה") ש"באותו הזמן . . כל המעדינים מצויין כעפר", "כעפר" דייקא, שאין לו שום חשיבות, כיון ש"לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד".

לכאורה, לא מובן: בראש ובראשונה צריכה היתה להיזכר החובה ללמוד תורה בכלל, לעצמו, ורק אחר כך¹⁰ צריך היה להיאמר, שאין די ב"ללמוד", ויש צורך גם ב"ללמודה" לבנו הקטן?

כפי שמוכן בפשטות, שהחובה ללמוד לבנו הקטן נובעת מן החובה ללמוד תורה, וזהו ציווי נוסף במצות תלמוד תורה, לעומת שאר מצוות התורה, שלגביהם חלה חובת חינוך הקטנים מדרבנן בלבד¹¹.

כן, לא ייתכן שיתקיים הענין של "ללמודה" בלי "ללמוד"¹², עד אשר דברי התורה, "חדורים בפין"¹³.

בפשטות ניתן להסביר, שיש לכך שתי סיבות:

(א) כיוון שקיימת מצות עשה מן התורה ללמוד תורה לקטן, שלא כבשאר המצוות שלא חלה לגביהם חובה מן התורה לחנך קטנים¹¹. יוצא, שלימוד התורה חייב מן התורה להתחיל אצל כל יהודי עוד בהיותו קטן. לכן פותחים את "הלכות תלמוד תורה" בדינים אודות לימוד התורה של היהודי מהתחלתם – בקטנותו של כל יהודי¹⁴.

(ב) הציווי על תלמוד תורה, נכפל פעמים רבות¹⁵ – הן הציווי "ללמוד"¹⁶ והן הציווי

א. התמיהה על הסדר בין שני הציוויים שבתלמוד-תורה

במצות תלמוד-תורה ישנם, באופן כללי, שני ציוויים:

(א) "ללמוד"¹ – החובה ללמוד תורה² (כשיכיר³).

(ב) "ללמודה"¹ – ללמד את התורה לאחרים⁴, ובמיוחד – חובת האב ללמד את בניו⁵.

בענין זה מוצאים דבר מפליא: הן הרמב"ם והן אדמו"ר הזקן⁷ אינם פותחים את "הלכות תלמוד תורה"⁸ בחובה ללמוד תורה, אלא בהלכה הקובעת שחובה על האב ללמד תורה את בנו הקטן⁹, וזוהי מצות-עשה מן התורה.

1) לשון הרמ"ג בסהמ"צ מ"ע יד-טו. רמב"ם בסהמ"צ מ"ע י"א. מנין המצות בריש ספר היד (וב, "כותרת" להל' ת"ת רק "ללמוד תורה"). חינוך מצוה תיט. וראה רש"י פרשתנו ד, י: ילמודן, ילפון לעצמם. ילמודן, ילפון לאחרים.

2) רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"גיד. שם ה"ח. טושו"ע יו"ד ר"ס רמה. שם סרמ"ו. שו"ע אדה"ו או"ח ר"ס קנה. הל' ת"ת לאדה"ו רפ"ב. ועוד.

3) ברמב"ם שבהערה הבאה (ה"ג) (כשיכיר*). וראה פס"ד להצ"צ לרמב"ם. – בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 249. 254. וראה שם הערה 17 – בשיטת אדה"ו.

4) רמב"ם שם ה"א"ג. ה"ו"ז. טושו"ע שם סרמ"ה. הל' ת"ת לאדה"ו פ"א ס"א, ס"ד וס"ח.

5) כי מצוה להקדים בנו – רמב"ם (ה"ב"ג), טושו"ע (ס"ג) והל' ת"ת לאדה"ו (ס"ח) שם. וראה שקו"ט בביאור הרי"ף פערלא לסהמ"צ רס"ג שם (קכו, ג"ד) בכונת הרס"ג ב, "ללמוד" (אם לבנים או לתלמידים).

6) ועד"ז בטושו"ע*. ולהעיר שבשו"ע שם (משא"כ בטור) הכותרת ליו"ד סרמ"ה (ע"ד החיוב ללמד בנו כו') היא, "הלכות מלמדים" והכותרת, "הלכות תלמוד תורה" היא רק לסי' רמו (המתחיל ע"ד החיוב על כל אדם בת"ת). אבל עצ"ע למה מקדים הל' מלמדים להל' תלמוד תורה.

7) ושאיני הל' ת"ת שבאו"ח סקנ"ה שו"ת הלכות בסדר היום ולא החיובים דת"ת כשלעצמם. ופשוט.

8) ובתרגום קאפה (נעתק לעיל בשוה"ג להערה 1) – כ"ה גם בסהמ"צ להרמב"ם.

9) כ"ה ברמב"ם והל' ת"ת לאדה"ו. ובטושו"ע שם – "בנו" סתם (כי קאי גם על גדול. וראה שו"ת צפע"צ

(* ובתרגום קאפה: "ללמד" (לאחרים) .. וללמודה (לעצמו). (* אלא שברמב"ם והל' ת"ת לאדה"ו ההתחלה היא (לא

ע"ד החיוב שעל האב ללמד בנו הקטן, כבטושו"ע שם, כ"א) בזה שהקטן עצמו פטור מת"ת – נתי' בלקו"ש ח"ו"ד ע' 236. ועוד.

דווינסק ח"ב סי' יוד. וראה הל' ת"ת לאדה"ו פ"א ה"ד: כל התורה שבכתב ושבע"פ. קו"א שם לסעיף א'. ואכ"מ).

10) ובפרט שהוא קודם לבנו (רמב"ם שם פ"א ה"ד. טושו"ע שם ס"ב. אדה"ו שם פ"א ס"ז).

11) הל' ת"ת לאדה"ו בתחילתו. ושנ.

12) להעיר מהל' ת"ת לאדה"ו פ"א ה"ד: מה"ת .. או למצוא לו מלמד. וראה קו"א שם.

13) קידושין (ל, סע"א) וספרי (ורש"י) עה"פ (פרשתנו ו, ז) ושננתם לבניך. סהמ"צ להרמב"ם שם. הל' ת"ת לאדה"ו פ"ב ה"ג.

14) ודווקא קצת, כי אין המדובר בלימוד הקטן, כ"א ע"ד החיוב שעל האב ללמד (כי פשוט, שככל חיובי התורה – לגדולים ניתנה), וא"כ הו"ל להקדים המצוה שבגופו, ורק אח"כ – מה שמחוייב ללמד לאחרים, ובפרט שאא"פ "ללמד" מבלי "ללמוד" תחלה, כנ"ל בפנים.

15) לשון הרמב"ם בסהמ"צ שם*. ועד"ז בחינוך שם.

16) לדוגמא בפרשתנו: ד, ו [כפרש"י שם. ע"פ ספרי ראה

(* בהוצאת העליר תיבת "רבנות" ליתא. ובהוצאת קאפה: כמה פעמים.

להביא את 770 הביתה!

כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל

הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש

כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית!

האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב

וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind>

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

המצרים), וכן הלכות מלכים ומלחמותיהם ומלך המשיח, והן בפנימיות התורה, שנוסף לכך שכללות הלימוד דפנימיות התורה מקרב את הגאולה, "בהאי חיבורא דילך (תורתו של רשב"י) . . יפקון ב' מן גלותא ברחמי"י¹², יש עילוי מיוחד בלימוד החלקים דפנימיות התורה שמבארים עניני הגאולה.

ומה טוב – שלימוד זה יהי' באופן ד"עשרה (ציבור) שיושבים (בהתיישבות וקביעות) ועוסקים (באופן של "עסק") בתורה¹³.

. . . ויש להוסיף לימוד והוראה בשייכות לענין הגאולה גם מהתחלת פרק שלישי – "הסתכל בשלשה דברים":

"שלשה דברים" (סתם) – יש לומר, שגם רומז לגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי, גאולה משולשת וביהמ"ק משולש, שכולל ב' המעלות דגאולה ראשונה ושני, בית ראשון ושני, ושניהם יחד.

ו"הסתכל בשלשה דברים" – "הסתכל" דייקא, שמורה על העיון וההתבוננות בהעמקה יתירה¹⁴ בענין הגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי ("שלשה דברים"), מתוך צפי' והשתוקקות מיוחדת, "אזכרה לו בכל יום שיבוא"¹⁵, שיבוא בכל יום, ביום זה ממש, ועאכו"כ כשעומדים על סף הגאולה, שההסתכלות בשלשה דברים היא ביתר שאת וביתר עוז.

ויש לומר, שההסתכלות בעניני הגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי ("שלשה דברים") פועלת שלימות בכל עניני העבודה שנכללים ב"שלשה דברים" – ג' הקוין דתורה עבודה וגמילות חסדים¹⁶, שקיומם ע"י ג' הלבושים דמחשבה דיבור ומעשה – שהעבודה אינה באופן של התחלקות, אלא באופן של בלי גבול, ומצד העדר ההגבלה ישנה

"ללמדה"¹⁷ – אך הציווי העיקרי, הנמנה במנין המצוות של רמב"ם¹⁸ הוא, "ושננתם לבניך"¹⁹, הכולל, כדברי רמב"ם, ציווי "ללמוד²⁰ תורה²¹ וללמדה". כלומר, המקור העיקרי לחובת לימוד התורה הוא מן הפסוק, "ושננתם לבניך", שמובנו הפשוט²² הוא – ל"בנו הקטן"²³, ולפיכך²⁴ פותחים את הלכות תלמוד תורה בחובת האב ללמד את בנו הקטן.

אך טעמים אלו עצמם דורשים הסבר: מדוע אכן שונה מצוה תלמוד-תורה משאר המצוות בשני פרטים אלו: א) שלימוד תורה חל כחובה מן התורה גם לקטן. ב) ויותר, החובה ללמוד תורה נכללת בציווי, "ושננתם לבניך"?

יא, לב. ה, א [הובא בהל' ת"ת להרמב"ם פ"א ה"ג. לאדה"ו רפ"ב. ובסמ"צ שם: ולמדתם ועשיתם (ע"ד יבמות קט, ב). ו, ז [ע"פ דחז"ל (ספרי ורש"י עה"פ. יומא יט, ב וברש"י שם ד"ה במ (הב). אדה"ו – שר"ע או"ח סקנ"ו סט"ו. הל' ת"ת פ"ג ה"ב וה"ה] דבדברי תורה הכתוב מדבר]. ועוד. (17) לדוגמא בפרשתנו: ד, ט [הובא בהל' ת"ת להרמב"ם שם ה"ב. לאדה"ו פ"א ס"ח. טושר"ע שם סרמ"ה ס"א]. ו, ז [הובא ברמב"ם ואדה"ו שם]. ועוד. (18) סמ"צ שם. מנין המצוות בריש ספר היר. ועד"ז בחינוך שם. ולהעיר משער המצוות להאריז"ל ריש פרשתנו. ובסמ"צ מ"ע יב מנה, ולמדתם אותם את בניכם" [ולהעיר, ששם לא הוזכר כלל בתחילת המצוה החיוב "ללמוד", רק – "מ"ע ללמד בנו תורה ומצות". אבל בסמ"צ לרס"ג שם מנה, "ללמוד וללמד" כשתי מצות.

(19) פרשתנו ו, ז.

(20) ראה לעיל שוה"ג להערה 1.

(21) בהוצאת העליר וקאפ: חכמת התורה. וכ"ה בחינוך שם.

(22) כי אף שפירשו רז"ל (ספרי ורש"י עה"פ. סהמ"צ שם. הל' ת"ת להרמב"ם ולאדה"ו שם), אלו תלמידך – הרי זה כשפרטים הציונים דת"ת, הציווי ללמד בנו תורה הוא ממש"נ (עקב יא, יט), ולמדתם אותם את בניכם" (הל' ת"ת להרמב"ם ואדה"ו בתחילתן. טור שם רסרמ"ה): אבל פשוטו של כתוב הוא, "לבניך" כפשוטו (שלכן ממשיך ומאריך רש"י: מציונו ב"מ כו').

ולהעיר מביאור הרי"פ פערלא שם (קכו, ד), דהטעם שמנה הרס"ג (באזהרותיו) רק ת"ת לבנים הוא, כי גם זה שצריך ללמוד עם תלמידים הוא מפני שלענין ת"ת גם בן חברו כבנו הוא, עיי"ש.

(23) ראה לעיל הערה 9.

(24) ובאור קצת, שהוא כסדרם בכתוב: בתחילה, "ושננתם לבניך" ואח"כ, "ודברת במ" (דבדברי תורה הכתוב מדבר – נסמן לעיל הערה 16).

ב. התורה הנלמדת עתה היא "הבל" לעומת התורה שילמדו לעתיד לבוא

לכאורה, ניתן היה לומר (אם כי בדוחק) שהסיבה לכך היא כדי להראות את ההבדל בין לימוד התורה בעולם הזה לבין הלימוד שלעתיד לבוא:

מובן, שכאשר ישראל, יהיו פנויין בתורה וחכמתה ו, יהיו ישראל חכמים גדולים, ו, מלאה הארץ דעה ו, תרבה הדעה והחכמה והאמת²⁵, יהיו לימוד התורה והבנתה בדרגה הגבוהה באין-ערור מאשר עתה. כדברי חז"ל²⁶, שהתורה הנלמדת עתה היא, "הבל" לעומת התורה שילמדו לעתיד לבוא עלידי המשיח. לפיכך לימוד התורה בזמן הזה, גם עלידי גדולים, אינו, באופן כללי, יותר מאשר לימוד של "קטן",

ועוד: כשם שלימוד התורה של קטן הוא ענין של חינוך, הכנה לחיוב העיקרי כאשר יגדל, כך הוא גם לגבי לימוד התורה בעולם הזה בכלל, שהוא חינוך והכנה ללימוד התורה לעתיד לבוא, רק לאחר ש, תלמודו בידו²⁷ יוכל, "לקלוט" את לימוד התורה בשלימות עלידי משיח²⁸.

אך אין די בהסבר זה, כי בדומה לכך אנו מוצאים גם לגבי קיום מצוות אחרות, כנאמר על כך²⁹, שהמצוות שאנו מקיימים בעולם הזה הן, "ציונים" למצוות שנקיים לעתיד לבוא, כי אז יהא קיום המצוות – "כמצות רצונך" בשיא השלימות³⁰.

(25) רמב"ם סוף הל' מלכים. שם הל' תשובה פ"ט ה"ב.

(26) קה"ר רפ"ב ובמ"כ שם. שם ספי"א.

(27) פסחים נ, א. ויש"נ.

(28) לקו"ת בהר"מ, ב ואילך. ועוד – לגבי התורה שלומדים בג"ע. וי"ל שעד"ז (ובמכש"כ) הוא בנוגע לתורתו של משיח (ראה תניא רפ"ז). ולהעיר מתנחומא תבא ד: אם שמעת בעוה"ז תשמע לעוה"ב כו'.

(29) ספרי עקב יא, יז (הובא ברש"י שם, יח). וראה אוה"ת בשלח ד"ה כמים הפנים. ובאוה"ת שלח (ע' תמד): ועמ"ש במ"א בד"ה הציב לך ציונים שהמצות דעכשו הם רק ציונים ורושם מענין המצות דלע"ל כו'. וראה הנסמן בהערה הבאה. (30) תנ"ח ר"פ ויחי. ובארוכה – המשך וככה תרל"ז פי"ז ואילך.

(12) זח"ג קכד, ב – ברע"מ. הובא ונת' באגה"ק שם.

(13) אבות פ"ג מ"ו.

(14) ראה שו"ע אדה"ו או"ח סקכ"ח סל"ו. ועוד.

(15) נוסח "אני מאמין" הנדפס בסידורים וכו'. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 394.

(16) אבות פ"א מ"ב.

כלומר, גם קיום המצוות בעולם הזה הוא בדרגה של „ציונות“ („ציונים“) לעומת קיום המצוות לעתיד לבוא, וזהו (משום כך) חינוך והכנה לקיום המצוות בשלימות³¹.

אך מכך שדוקא מצוות תלמוד תורה קשורה גם לקטן, והציוני הכללי עליה נכלל בציוני „ושננתם לבניך“ – מובן, שבמצוות תלמוד תורה יש ענין מיוחד, השייך דוקא לה.

ג. ההבדל בין תורה למצוות

הדברים יובנו עליידי ההסבר להבדל בין תורה למצוות:

הענין העיקרי במצוות, המתבצעות בדברים גשמיים³², הוא להשפיע עליהם, על העולם (בדומה לביטוי: גברא משפיע על החפצא), לזכך את הגשמיות ואת כוחות הנפש הבהמית של האדם, שבאמצעותם מתבצעת המצוה³³; לפיכך, למרות שיש לקיים את המצוות מתוך התבטלות³⁴, לא מתוך הבנה, אלא מפני שזהו רצון ה' („אשר קדשנו במצוותיו וציוונו“³⁵), בכל זאת, העיקר בקיום המצוות היא הנשיה³⁶. ההתבטלות שצריכה המצוה לגרום לאדם (כלשון חז"ל³⁷ – „מצרף את הבריות“) איננה מעכבת, בדעבד, את קיום המצוה, והיא כדבר הנוסף לעצם קיום המצוה.

ענינו של לימוד התורה הוא. שהאדם יבין בשכלו ויתאחד עם המושכל³⁸, הרעיון הנלמד, לא לרצות שזה יתאים לנטיית לבו, אלא לחפש את האמת שבשכל, ולבטל את רצונו בהתאם לכך, שמשמעות הדבר לגבי התורה היא להשיג את חכמת ה' ית³⁹. לפיכך ענין ההתבטלות הוא

עיקרי⁴⁰ במיוחד בלימוד התורה, כי חכמת ה' נעלית לגמרי מן הנבראים, והיא איננה יכולה להיקלט עליידי הנברא, אלא כאשר הוא לומד תורה מתוך התבטלות⁴¹. כאשר הוא לומד רק בכח השכל, הוא עלול להגיע ל„מגלה פנים בתורה שלא כהלכה“⁴² – אמנם הוא מגיע ל„חכמה“⁴³. לרעיונות הגיוניים, אך אין זאת ההלכה של התורה – חכמת ה'⁴⁴.

לפיכך אומרים חז"ל⁴⁵, שצריך להיות „ברכו בתורה תחילה“ כהכנה ללימוד התורה יש צורך בברכות התורה, שבהן מודגש „ונתן לנו את תורתו“ – והן מביאות את הלומד לידי התבטלות כלפי נותן התורה, שבאמצעותה הוא נעשה לכלי הראוי לתורה ה'.

ד. ההכרח בהתבטלות בעת לימוד התורה

כשם שיש הכרח בהתבטלות כיסוד וכהכנה ללימוד התורה, ובאמצעותה נעשים כלי לתורת ה', כך נדרשת הזהירות שתהיה התבטלות עליידי לומד התורה, בעת הלימוד עצמו, יותר מאשר בקיום המצוות:

כאשר אדם מקיים את המצוות כראוי, משום שכך ציווה ה', אין „מתערבת“ בקיום המצוה „מציאותו“ של האדם. הוא שרוי בהלך רוח של ציות וכניעה, ונשמע להוראות ה', ואין לו צורך לדאוג להתבטלות.

שונה מכך לימוד התורה, שהוא איחוד שכל האדם עם חכמת ה'. כלומר, כאשר האדם מכוון לאמיתתה של תורה, הרי זה באופן, שהסברה

(40) ולהעיר מטבילת עורא שהי' רק לר"ת ותפלה (ולא – לקיום מצוה) – ראה סידור (סוף כוונת המקוה – קנט, סע"ד): ואותיות ביטול כאותיות טבילה כו'.
(41) ראה לקו"ת בהר מ, ג"ד. ובכ"מ. וראה תענית ז, א. נת' בארוכה – בלקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 353 ואילך.
(42) אבות פ"ג מ"א.
(43) להעיר ממרו"ל (איכ"ר פ"ב, יג) יש חכמה בגוים תאמן כו' יש תורה בגוים אל תאמן.
(44) ראה לקו"ת אמור לה, ד. ועוד. וראה סה"ש תש"ב ע' 151, לקו"ש שם ע' 354.
(45) נדרים פא, א. ב"מ פה, ריש ע"ב. וראה ב"ח לאר"ח סמ"ז. ובארוכה – לקו"ש שם ע' 1 ואילך.

שלחמה נגד פעולותיו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו (ועד"ז בנוגע לפעולותיו של בעל ההילולא דעשרים באב) בהפצת התורה והמעיינות חוצה, מארחת ומכבדת את תלמידיו ושלוחיו וההולכים בדרכיו ואורחותיו בהפצת התורה והמעיינות חוצה –

ש„נפלאות“ אלו (שכבר ראו בפועל) מעוררים ומדגישים שתיכף ומיד רואים הפלא הכי גדול – גאולה האמיתית והשלימה עלי' נאמר⁶ „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות“, „נפלאות“ גם בערך ליצי"מ⁷.

... ובנוגע לפועל:

כיון שנמצאים על סף הגאולה האמיתית והשלימה שבה יהיו כל הענינים באופן של בלי גבול – צריכה להיות „הטעימה“ (בערב שבת, ש„טוב לטעום מכל תבשיל ותבשיל“⁸) מהבלי גבול דהגאולה, ע"י ההוספה בעניני התומ"צ באופן שלמעלה ממדידה והגבלה.

ובפרטיות יותר – הוספה בלימוד התורה („מוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה“⁹) הן נגלה דתורה והן פנימיות התורה, כולל לימוד עין יעקב, אגדה שבתורה, ש„רוב סודות התורה גנוזין בה“¹⁰, ועוד ועיקר, לימוד פנימיות התורה, כדברי האריז"ל (שיום ההילולא שלו בחמשה מנ"א) ש„בדורות אלו האחרונים מותר ומצוה לגלות זאת החכמה“¹¹, ובמיוחד לאחר שנתבארה בתורת החסידות באופן ששייך להבנה והשגה דכאו"א מישראל,

והדגשה מיוחדת על ההוספה בלימוד התורה בעניני הגאולה – הן בנגלה דתורה, ובפרט בספרו של הרמב"ם שכולל גם ההלכות ששייכות לזמן הגאולה, כמו הלכות בית הבחירה (שלמדום זה-עתה בימי בין

(6) מיכה ז, טו.

(7) ראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תפז). וש"נ.

(8) שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס רנ.

(9) פרש"י תענית שם.

(10) תניא אגה"ק סכ"ג.

(11) שם סכ"ו (קמב, ב).

הוספה בשורת הגאולה

לד.

דובר כמ"פ בתקופה האחרונה שלפי כל הסימנים נמצאים אנו ב"שנה שמלך המשיח נגלה בו"¹ (נוסף על החשבון דערב שבת לאחר חצות שמתחיל בשנת ה'תשנ"א)² – כמרומו בהר"ת (שנתפשת ככל ישראל) "הי' תהא שנת נפלאות אראנו", ובפרט שבמשך השנה ראו בפועל (ויראו עוד) כו"כ מאורעות שהם "נפלאות", ויתירה מזה, שכל א' מהם הוא באופן של "פלא" גם ביחס לה"פלא" שלפניו, פלא לגבי פלא שמעורר התפעלות חדשה.

– כולל גם ה"פלא" שמתרחש בימים אלו ממש: כינוס אנ"ש והשלוחים שיחיו במדינת רוסיא, שהתכנסו מכו"כ מקומות (גם משאר מדינות שבעולם) בעיירה ליובאוויטש, כולל גם כדי להשתטח על ציוני קודש של רבותינו נשיאנו ששם מנוחתם כבוד, וגם על הציון הק' של אאמו"ר ז"ל (שיום ההילולא שלו, עשרים באב, מתברך מיום הש"ק זה), ונוסף לזה, מתכנסים בעיר הבירה דכל המדינה, מאסקווא כדי להתייעץ ולהתדבר יחדיו ("איש את רעהו יעזורו")³, מתוך אהבה ואחדות, "כאיש אחד בלב אחד"⁴ ולקבל החלטות טובות להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה בכל המדינה ובכל העולם כולו, ויה"ר שיהי' הכינוס בהצלחה רבה ומופלגה, ובאופן של הוספה כפולה ומכופלת, "דמוסיף יוסיף"⁵, ועד להוספה שלמעלה ממדידה והגבלה – שמאורע זה הו"ע של "נפלאות", שאותה מדינה

לקוטי

ואתחנן

שיחות

ב"ושנתם לבניך", מלמד, שגם בעת הלימוד עצמו, כאשר שקועים בו בכח השכל, בהבנה ובהשגה, צריך להיות ביטול, כשל "קטן".

1. הקשר בין פ' ואתחנן לפרק ד' ב"אבות"

כאמור פעמים רבות⁴⁹, הרי כיוון שכל ענין, במיוחד בתורה, הוא בהשגחה פרטית, מובן, שיש קשר תוכני בין פרשת השבוע לבין הפרק בפרקי אבות הנאמר ונלמד⁵⁰ באותו שבת [שבשבתות שבין פסח לשבועות⁵¹, וכן בכל שבתות הקיץ – לפי המנהג⁵² לומר פרקי אבות, כל שבתות הקיץ].

בעניננו: כיוון שקיימות דעות שונות בדברי הפוסקים⁵³ אם אומרים פרקי אבות בשבת תשעה באב – ו"אלו ואלו דברי אלקים חיים" – יוסבר ענין זה כאן לפי אחת הדעות, לפי הדעה שכן אומרים פרקי אבות,

במיוחד מפני ש, אחכה לו (בתשוקה גדולה) בכל יום שיבוא" משיח, ויהפכו ימים אלו לימים-טובים, הרי עד לסמוך ממש לשבת תשעה באב מחכים בתשוקה גדולה שלכל הדעות יאמרו אז פרקי אבות:

(49) ראה לקו"ש [המפורסם] ח"ו ע' 178. לקו"ש [המפורסם] ח"ו ע' 325. ועוד.
(50) ראה לקו"ש ח"ו שם הערה 1.
(51) אדה"ו בסידורו. וראה הנסמן בלקו"ש ח"ו שם (הערות 1, 2).

(52) סידור אדה"ו ("ויש נהגין"). ולהעיר, שכמה מאמרי כ"ק מו"ח אדמו"ר דימי הקיץ התחלתם היא – משנה שבפרקי אבות דשבתות אלו (לדוגמא: ש"פ נשא, בהעלותך, קרח ופינחס – תש"ב).
(53) ברמ"א אור"ח (ס"ס תקנ"ג) ד, אם חל (ערב ט"ב) בשבת אין אומרים פרק אבות" (וראה מג"א שם. ועוד. וכן"ה המנהג בכ"מ). ועפ"י, בשנה זו (תשל"ח) שט"ב חל בשבת*, ולומדים בפ' ואתחנן פרק שלישי.

– אבל ראה ט"ו (שם), ס' יעב"ץ (דיני בין המצרים. אשנב ג' לערב ט"ב אות יב), מאמר מרדכי (אור"ח שם) – דמנהג זה צ"ע ותמוה. ובכר"י שם דשרי ללמוד כו'. ובפרט למנהגנו ליזכר מכל עניני חשש אבילות בפרהסיא בשבת. וראה שד"ח כרך ח' (ס"ע 3526) ואילך בשם השיורי טהרה. ואולי יש לדייק גם מל' אדה"ו בסידורו, כל שבתות הקיץ.

(* שחזיר טפי מערב ט"ב שחל בשבת – ראה מג"א שם (מכנסת הגדולה).

המעובדת על-ידי שכלו היא חכמת ה', כביכול. לפיכך צריך לדאוג ולהבטיח שלא יתערבו כאן "פניות" ושיקולים של מציאותו העצמית.

לומד התורה עלול לטעות, ולחשוב שהוא כבר בדרגה, שנוגעת לו דק אמיתתה של תורה, ולכן, כאשר משהו אומר אחרת מדעתו, הוא חושב שהאחר אומר את ההיפך מן התורה [כלשון חז"ל⁴⁶ : „אורייתא הוא דקא מרתחא ליה" (=התורה היא שרותחת אצלו)]. בעוד אשר הוא עדיין בדרגה, שאכפת לו שאומרים את ההיפך מדעתו שלו.

לפיכך צריך גם בשעת לימוד התורה להיות חודר התבטלות, ולהיזהר מלערב את המציאות והישות העצמית בלימוד באופן שתשחד אותו ותטה את יגיעת שכלו מהבנת וגילוי חכמת ה', יתברך.

ה. ההתבטלות שלפני ובזמן הלימוד – „קטן"

יש לומר, שזהו ההסבר לשני הענינים שבסעיף א': (א) שלימוד התורה שייך גם לקטן (ב) שהציווי על לימוד התורה לגדול נכלל בציווי „ושנתם לבניך" – כי בהם מתבטאים שני עניני ההתבטלות הנדרשים במצות תלמוד-תורה:

לימוד התורה מתחיל כבר אצל קטן, ואפילו לפני גיל-קטנות שיש לו קשר להבנה, אלא מיד כאשר „יודע לדבר"⁴⁷, וזה מדגיש, שההתחלה והיסוד ללימוד התורה איננו השכל שבתורה, אלא הקטנת והמעטת^{47*} עצמו, ההתבטלות לנותן התורה, מעל לשכל, שענין זה איננו כרוך ב„גדלות" ובשכל, אלא קיים אצל כל אחד, ואפילו אצל תינוק מש, יודע לדבר, מצד נשמתו⁴⁸.

הפרט השני, שהציווי על לימוד התורה נכלל

(46) תענית ד, רע"א.
(47) סוכה מב, א. רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ו. טושו"ע יו"ד סרמ"ה ס"ה. הל' ת"ת לאדה"ו פ"א ס"א.
(47*) להעיר מחולין פט, א.
(48) ראה גם לקו"ש [המפורסם] ח"ד (ע' 147 ואילך). ושם, שזהו מה שתחילת הלימוד היא „תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" (ראה – המצוין בהערה 47), עיי"ש.

בנוסף לקשר הכללי בין פרשת ואתחנן לבין פרק רביעי שב"אבות" (הנאמר, לפי הנ"ל, גם בשנה שת"ב חל בש"ק, בשבת פרשת ואתחנן), שבשניהם נמצאים עניינים רבים על תלמוד תורה: כמה ציוויים על תלמוד תורה כתובים בפרשת ואתחנן⁵⁴, וגם כמה וכמה משניות בפרק זה מכילות הוראות הקשורות ללימוד התורה – מוצאים גם בשתי משניות בפרק זה הדגשה מיוחדת לגבי שני ענייני ההתבטלות שלעיל, הנדרשים בלימוד התורה, כדלהלן:

ז. "הלומד תורה ילד"

במשנה כ' נאמר: "הלומד תורה⁵⁵ ילד למה הוא דומה? – לדין כתובה על נייר חדש, והלומד תורה⁵⁵ זקן – למה הוא דומה? – לדין כתובה על נייר מחוק". לכאורה, לא ברור: ההוראה שבחלק הראשון – "הלומד תורה ילד..." – מובנת היא באה לעורר את היהודי לגבי החשיבות של לימוד התורה בצעירותו, ולא לדחות זאת לזקנה.

אך מדוע מדגישה המשנה הוראה זו על-ידי החלק השני, "והלומד תורה זקן למה הוא דומה..." – האם כוונתה לומר שמי שלא למד תורה, מסיבה כלשהיא, עד להיותו זקן, צריך, ח"ו, להתייאש מהצלחה בלימוד התורה⁵⁶?

אך ההסבר לכך הוא: לפי האמור לעיל, כוונת המילים, "הלומד תורה ילד" היא למי שלומד תורה מתוך התבטלות כילד, שרק כך נקלטת אצלו התורה כ"דין כתובה על נייר חדש". ואילו כאשר לימוד התורה הוא רק מתוך חכמתו ושכלו (וזקן... זה שקנה חכמה⁵⁷) ללא התבטלות, אין תורת ה' נקלטת כראוי.

ח. "בנפול אויבך אל תשמח"

במשנה י"ט נאמר: "שמואל הקטן אומר:

בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך, פן יראה ה' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו". וידועה השאלה: מהו חידושו של שמואל הקטן? הרי "בנפול אויבך..." הוא פסוק במשלי⁵⁸?

ב"מחזור ויטרי"⁵⁹ מוסבר, שהפסוק אמור על מלחמה, "בעסק העולם", ושמואל הקטן מחדש, שגם במלחמתה של תורה⁶⁰ בין שני תלמידי חכמים ש"נתרוצצו זה עם זה בדבר הלכה", ואחד מהם ניצח, עליו לדעת, ש"בנפול אויבך" אל תשמח... "כתפילת רבי נחוניא בן הקנה⁶²", ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם".

מדוע שונה מלחמתה של תורה, שבה ניתן היה לחשוב שמוותרת שמחת "בנפול אויבך", ואשר משום כך מדבר על כך שמואל הקטן? אלא הענין הוא, כיוון שהוא ניצח את האחר בדבר הלכה, אין זה נצחון שלו, אלא "נצחון" של התורה – נתברר ענין בתורה – וזה צריך להביאו לשמחה גדולה⁶³.

אך על כך אומר שמואל הקטן – "בנפול אויבך אל תשמח" – לו היה אכפת לו על אמיתות התורה בלבד, לא היה מורגש ששמחתו היא "בנפול אויבך", על נצחו את האחר, אלא רק הענין החיובי, שהתברר ענין בתורה⁶⁴.

58 כד, ירמיה.

59 (59) לאבות שם. הובא גם במדרש שמואל שם (בשם מהר"י בר שלמה).

60 ראה גם תנא דבי אליהו רבה ספ"ח.

61 כלשון חז"ל קידושין ל', ריש ע"ב. וראה סנהדרין כד, א: ת"ח שבבבלי כו'.

62 ברכות כח, ב. ושו"ע אורח חיים ס"ט קי ובשו"ע אדה"ז שם עיי"ש.

וצע"ג שלא ראיתי נוהגין כן, ולא נדפס הנוסח בסידורים (גם לא בהסידור עם ד"א וכו"ב – שהוא לומדים וכו'). וראה תו"ט בפתיחתו לפיה"מ שלו. – ובערך השולחן כ' ד, נראה משום דעכשיו הלומדים בביתם אינם מורים הוראות".

63 ראה אגה"ק סכ"ז (קמד, ב ואילך). וראה קו"א ד"ה ולהבין פרטי ההלכות.

64 ראה ענ"ד מדרש שמואל שם (סד"ה בגמרא) – אבל לא במלחמתה של תורה.

(* אף שנמצא בסידור הארז"ל (ר' שבתי) הלכות ד"א, סדר קביעות התורה, ובס"י קול יעקב, "בנות הלימוד" אות מזח. וכן בסידור הרמ"ק (תפלה למשה). של"ת יעב"ק. אוצר התפלות.

ועוד: לו הוא היה עסוק בגילוי חכמת ה' באמת, הוא כלל לא היה רואה בואת מקרה של "נפול אויבך", כי "אלו ואלו דברי אלקים חיים"⁶⁵ [ההלכה למעשה אינה יכולה להיות כשתי הדיעות יחד, כי למעשה יש לנהוג רק כאחת מהן, אך שתי הדיעות הן דברי אלקים חיים].

וכיוון שגם לאחר פסק ההלכה נשארת הדעה האחרת ענין של תורה, לא ייתכן לומר עליה "בנפול", וגם לא "אויבך".

וכיוון שבשמחתו מורגש שהיא "בנפול אויבך", הרי זאת הוכחה שמעורבת כאן הרגשה של "דין נצח" (=שלנו ניצח) – הוא ניצח את האחר. לפיכך אומר "שמואל הקטן", הנקרא כך "לפי שהוא מקטין עצמו⁶⁶", שלימוד התורה מוכרח להיות מתוך התבטלות⁶⁷, כך ש"בנפול אויבך אל תשמח" – איכפת לו רק להגיע לאמיתות התורה⁶⁸.

ט. ההסבר להמשך דבר שמואל הקטן

אך יכולה להתעורר הטענה: אמנם, גם דעת "אויבך" יכולה להתבסס על דברי אלקים חיים, והיא ענין בתורה, אך האחר רצה להביא את דעתו כפסק להלכה למעשה, וחז"ל טעו, כי בפירוש אין הדבר כך, וזהו אכן ענין של "בנפול אויבך"⁶⁹.

65 עירובין יג, ב. וש"ג. וראה חגיגה ג, ב: נתנו מרועה אחד.

66 ירושלמי סוטה פ"ח ה"ג. הובא במחזור ויטרי שם (וראה שם עוד מחז"ל ע"ד שמואל הקטן). מדרש שמואל שם. ועוד.

67 ועפ"ז יובן המשך להמשנה שלאח"ז, "הלומד תורה ילד כו" (ע"פ הג"ל ס"ז).

68 וי"ל דכיון שקשה מאד להיות בבטול עצום כזה שהיה נוגע לו אך ורק אמיתותה של תורה מבלי לערב בזה כלל איזה הרגש של מציאות שלו – לכן הוא רק ענין של מילי דחסידותא. ועפ"ז יומתק הא דרנב"ק הוצרך להתפלל ע"ז בכל פעם.

69 עפ"ז יש לבאר כפל הלשון – "בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך":

מלחמתה של תורה אפ"ל בב' ענינים: (א) בפסקי הלכה – שאז כאשר מנצח חברו הו"ע של "נפול אויבך", שמתבטל

מדוע, אפוא, דורשים ממנו שהוא יביא את עצמו לידי "אל תשמח", ולא יחוש בכך ענין של נפול אויבך? הן הוא בכל זאת ביטל ענין לא-אמיתי, וזה צריך להביאו לידי שמחה.

על כך ממשיך שמואל הקטן ואומר "פן יראה ה' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו": ייתכן, שחבירו לא כיוון להלכה, לא מפני פגם בשכלו וכדומה, אלא כעונש, מפני "אפו" של ה', הוא לא זכה לכוון להלכה. לכן אסור לשמוח "בנפול אויבך" – מכך שנגרם באמצעותו עונש מאת הקב"ה על זולתו. יש לשמוח רק על כך שנתבררה ההלכה לאמיתתה.

ואדרבה: אם הוא ישמח "בנפול אויבך", הרי ייתכן⁷⁰, שבכך יגרסו ל"והשיב מעליו אפו" – הקב"ה יסיר את "אפו" מן החבר – אליו⁷¹.

על-ידי התבוננות והתעמקות בכך, הוא יגיע לידי כך, שלא רק לא ישמח "בנפול אויבך", אלא להיפך: יקויים אצלו ההיפך, ש"אינם זויים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה..."⁷², ואף יותר מכך, כמאמר חז"ל⁷³ לגבי בית הלל ובית שמאי: חבה וריעות נוהגים זה בזה לקיים מה שנאמר⁷⁴ האמת והשלום אהבו. (משיחות אור לכ"ד טבת תשל"ח, ש"פ ואתחנן תשל"ז)

לגמרי. (ב) בטעמי ההלכה – שאז דעת חברו המנוצחת היא בנדר"ד, כשלו"ן.

ובהתאם לזה אומר "אל תשמח" ו"אל יגל לבך" – כי שמחה היא – גילוי וגילוי היא בסתר בלב (לקו"ת נצבים מז, רע"א. וראה מדרש שמואל שם), ולכן: כאשר מנצח חברו בפסק הלכה (נפול אויבך) אפשר שתתעורר אצלו שמחה גלויה, משא"כ בנצחון רק בבירור טעמי ההלכה (בכשלו) צריך רק זהירות ד, אל יגל לבך".

70 אבל אינו מוכרח. ומתורצת עפ"ז הקושיא (מדרש שמואל שם. ועוד) למה אמר פן יראה ה'. וראה מדרש שמואל דלעיל 64.

71 ראב"ע, רלב"ג ומצוד" – משלי שם. רש"י לאבות שם.

72 קידושין ל', ריש ע"ב.

73 יבמות יד ב. וראה בארוכה שיחת י"ט כסלו וש"פ וישב תשל"ד – הדרן למס' ברכות – בענין שלום בין ת"ח.

74 זכר"י ח יט.